

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГЛАМЕНТУЄ ПРОТИДІЮ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ

ЧЕРНЕНКО Віктор Валерійович - здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

<https://orcid.org/0009-0009-4152-3020>

УДК 342.9

DOI 10.32782/EP.2022.4.30

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, які у своїх наукових працях розглядали теоретичні та практичні проблеми протидії торгівлі жінками. Сформовано авторське бачення щодо перспективних напрямів вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує протидію торгівлі жінками

Ключові слова: адміністративне законодавство, вдосконалення, протидія, торгівля жінками.

Постановка проблеми

Глобально домінуюча економічна політика ще більше посилює широкомасштабну економічну та соціальну нерівність між державами та окремими особами, що проявляється у трудовій експлуатації, включаючи відмову корпорацій, державних органів та роботодавців від зобов'язань забезпечити відсутність жертв торгівлі. Глобалізовані макроекономічні та політичні чинники, включаючи приватизацію суспільних благ, дерегулювання ринку праці, скорочення соціальних та інших виплат, посилюють безробіття та бідність, а відтак породжують економічну несправедливість, яка в свою чергу має непропорційний вплив на жінок. Окрім того, зменшення соціальних видатків ще більше перекладає відповідальність за базові соціальні послуги з уряду на жінок. Тож, всі вказані вище чинники підсилюють дискримінаційні культурні та соціальні норми, які породжують пригнічення різних груп жінок, в тому числі й торгівлю ними.

Погіршується ситуація й наявністю низки прогалин та недоліків у чинному законодавстві, норми якого спрямовані на регулювання протидії торгівлі жінками.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, пов'язані із нормативно-правовим регулюванням протидії торгівлі жінками, у своїх наукових працях розглядали: В.С. Батиргарєєва, І.В. Буреш, А.С. Гордаш, Г.Г. Жуковська, Т.В. Маньгора, О.В. Наден, А.М. Орлеан, О.М. Скрябін та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, залишається низка теоретичних та практичних проблем у адміністративному законодавстві, яке регламентує протидію торгівлі жінками.

Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб опрацювати шляхи вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує протидію торгівлі жінками. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: розкрити положення державних Програм та Концепцій, в яких приділялась увага означеній проблемі; здійснити аналіз наукових поглядів вчених на вказану проблематику та запропонувати шляхи вдосконалення відповідного законодавства.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому що в роботі дістали подальшого опрацюван-

ня перспективні напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує протидію торгівлі жінками.

Виклад основного матеріалу

Важливість якісного законодавчого забезпечення протидії торгівлі жінками важко переоцінити, втім на сьогодні у цій сфері у нашій державі існують певні проблеми. Слід відмітити, що на недоліках законодавчого забезпечення протидії торгівлі людьми акцентовано увагу і в чинній Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, в якій зазначається, що в Україні гострою проблемою залишається торгівля людьми. Складна економічна ситуація, бойові дії на Сході України, низький рівень життя, високий рівень безробіття, диспропорції розвитку ринку праці, поширення зовнішньої трудової міграції, активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань, поширеність шахрайських схем вербування громадян, недосконалість законодавства, правова необізнаність населення та інші фактори ризику призводять до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми [1]. У цій же Концепції зазначається, що проблему торгівлі людьми та захисту осіб, які постраждали від торгівлі людьми, передбачається розв'язати шляхом: удосконалення нормативно-правової бази у сфері протидії торгівлі людьми з метою підвищення якості надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми; затвердження методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми, в тому числі дітей, осіб без громадянства та внутрішньо переміщених осіб; посилення співпраці соціальних служб і правоохоронних органів з питань протидії торгівлі людьми та надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, в тому числі посилення прикордонного контролю для запобігання торгівлі людьми, зокрема контролю за перебуванням та поверненням з-за кордону дітей вразливої категорії; зміцнення/установлення співпраці суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, для забезпечення надійного і швидкого обміну інформацією

з метою своєчасного виявлення або попередження злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, та проведення аналізу поточної ситуації (кількість виявлених, попереджених злочинів, притягнення осіб до відповідальності, кількість осіб, повідомлених про підозру у вчиненні злочину, тощо); удосконалення нормативів штатної чисельності (доукомплектація) підрозділів слідчих та підрозділів боротьби із злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, підвищення рівня їх оснащення спеціальними засобами та засобами комунікації та ін. [1]. З наведеного видно, що поряд із удосконаленням українського законодавства з питань протидії торгівлі людьми, у Концепції наводиться ціла низка інших шляхів покращення зазначеної взаємодії, однак навіть у випадку впровадження цих шляхів вперш чергу має йтися про вдосконалення нормативно-правового підґрунтя, адже і взаємодія, і інформаційно-просвітницька робота, і превенція, і розслідування злочинів здійснюються суб'єктами в межах їх компетенції та повноважень, що визначаються нормами чинного законодавства, тобто не можна сподіватися на якісне покращення тих чи інших організаційних та інструментально-функціональних аспектів досліджуваної протидії, на забезпечивши для цього належне нормативно-правове підґрунтя.

На наявності проблем, зокрема законодавчого характеру, у механізмі протидії торгівлі людьми в цілому наголошують і дослідники. Так, наприклад, О. М. Скрыбін наголошує, що наразі до проблем, які сприяють появі та розвитку такого ганебного і небезпечного явища як торгівля є: низький рівень управління, який сприяє виникненню ситуації у країні, коли торговці людьми можуть розгортати свою діяльність завдяки тому, що уряд не забезпечує порядок або робить це неефективно; неадекватність законодавства і судової системи; безробіття, неповна зайнятість і низький рівень заробітної плати; гендерна дискримінація у сфері зайнятості, отримання освіти і доступу до інформації; недосконалі або відсутні канали законної міграції і відсутність будь-якої інформації щодо можливості законного працевлаштування за кордоном; бідність і за-

боргованість; низький рівень освіти, безграмотність; відсутність інформації про ризики, які супроводжують процес трудової міграції; бізнес, пов'язаний із торгівлею людьми, є високоприбутковим і має низький ризик [2, с.100]. Т.В. Маньгора також відмічає на необхідності вдосконалення механізму протидії торгівлі людьми, зокрема його нормативно-правової складової. Разом із тим, авторка відмічає, що Україна на пострадянському просторі розгорнула широкомасштабну кампанію боротьби з торгівлею людьми. З часу проголошення незалежності, з урахуванням передового міжнародного досвіду розроблено національне законодавство, спрямоване на ліквідацію торгівлі людьми, в рамках державних програм протидії торгівлі людьми та нелегальній міграції реалізовано комплекс заходів щодо підвищення ефективності протидії загрози трафікінгу та забезпечення безпеки населення країни. З метою мінімізації явища торгівлі людьми здійснюється консолідація зусиль на регіональному та міжвідомчому рівнях шляхом посилення міжнародного співробітництва та впровадження кращих практик [3, с.161]. А.С. Гордаш у своїх працях зазначає, що оскільки торгівля людьми посягає на основоположні права і свободи людини, такі як право на свободу та особисту недоторканність, свободу пересування, тому цю проблему слід розв'язувати системно у площині створення новітніх дієвих механізмів. Торгівля людьми є складною соціальною проблемою, яка потребує детального вивчення з метою повного розуміння можливих негативних наслідків та вибору комплексу заходів задля якісної протидії. Нормативне забезпечення діяльності по протидії торгівлі людьми має важливе значення для держави, так як закріплює основні напрями та форми такої протидії.

Отже, враховуючи вище викладене, вважаємо, що перспективними та доцільними напрямками вдосконалення українського адміністративного законодавства, що регламентує протидію торгівлі жінками, є наступні:

- слід розробити Стратегію протидії торгівлі жінками в Україні, в якій: визначити основні проблеми та недоліки, що наразі іс-

нують у цій сфері; сформулювати загальну мету та основні завдання, ключові принципи та пріоритетні напрямки державної політики у цій сфері; визначити першочергові кроки щодо вирішення зазначених проблем, а також ключові інструменти управління ризиками, пов'язаними із торгівлею людьми;

- варто визначити особливості протидії торгівлі жінками в умовах воєнного часу, що є особливо актуальним в реаліях сьогодення, коли значна частина жіночого населення перебуває на окупованих територіях чи примусово вивезена до країни-агресора, а ще більша частина, рятуючись від жахів війни, була вимушена виїхати у західні країни. С. О. Павленко, аналізуючи проблематику торгівлі людьми в Україні, як раз звертає увагу на стан цієї проблеми на окупованих територіях України. Зокрема, зазначає С. О. Павленко, у щорічному звіті, оприлюдненому Державним департаментом США, йдеться про випадки викрадень жінок та дівчат із зони бойових дій з метою їх продажу в сексуальне чи трудове рабство. Опитування респондентів засвідчує, що така ситуація спричинена, передусім, низьким рівнем життя (76 %); неконтрольованістю окремих ділянок кордону на Сході України (74 %); політичною, економічною та соціальною нестабільністю в Україні (64,5 %); корумпованими зв'язками організованої злочинності з органами законодавчої, виконавчої та судової влади, що сприяє лобіюванню злочинних інтересів у злочинній діяльності та уникненню відповідальності за вчинення торгівлі людьми (69 %); іншими причинами (17,2 %). До того ж, існують проблеми щодо своєчасного виявлення, розкриття й розслідування торгівлі людьми. Результати інтерв'ювання слідчих та оперативних працівників Національної поліції України, відмічає С. О. Павленко, дозволяють констатувати, що причин такої ситуації чимало, проте серед ключових: активна протидія правоохоронним органам під час виявлення та розслідування торгівлі людьми з боку представників організованої злочинності (що зазначило 68 % респондентів); слабка взаємодія правоохоронних органів зі спеціалізованими консультаційними агентства-

Обговорення, дискусії, актуально

ми із захисту та допомоги жертвам торгівлі людьми — міжнародними та неурядовими організаціями (63,2 %); неналежні взаємодія та обмін інформацією [4]. З огляду на зазначене, вкрай важливо на підзаконному рівні визначити основні засади взаємодії правоохоронних органів та відповідних соціальних служб, консультаційних агенцій, а також сил оборони з питань протидії торгівлі жінками на окупованих і деокупованих територіях.

- необхідним є закріплення відповідальності за користування сексуальними послугами. Такий підхід в цілому відповідає практиці багатьох європейських держав. Наразі в українському законодавстві не передбачено відповідальності за користування послугами осіб, які займаються проституцією, що у поєднанні із досить незначним адміністративним стягненням за зайняття проституцією, аж ніяк не сприяє зменшенню даного виду діяльності. Натомість встановлення відповідальності за користування послугами осіб, які займаються проституцією, при цьому більш суворой, аніж за саму проституцію, підхід переводить акцент державного впливу і суспільного осуду з осіб, які займаються проституцією, на осіб, які звертаються до такого роду послуг. Європейський досвід досить переконливо свідчить, що такий підхід має доволі сильний виховний і, відповідно, превентивний ефект.

- чітко визначити на законодавчому рівні компетенції органів місцевого самоврядування у питанні протидії торгівлі людьми, адже сьогодні у чинному законодавстві не конкретизовано ані роль органів муніципальної влади у системі протидії торгівлі жінками, ані обсяг їх повноважень у цій сфері, ані алгоритм дій щодо реалізації зазначеної протидії;

- забезпечити жінкам, які постраждали від торгівлі людьми, право на безоплатну вторинну правову допомогу, незалежно від наявності українського громадянства у постраждалої та форми прояву торгівлі людьми (сексуальне рабство, трудове рабство тощо), жертвою якої стала жінка;

- зобов'язати органи влади окрему увагу приділяти роботі із малозабезпеченими верствами та маргіналізованими прошарками населення. Проблема полягає у тому,

що наразі основа робота з превенції та профілактики правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, проводиться або у формі загального інформування і просвітництва, або у вигляді надання відповідної допомоги тим жінками, які вже постраждали від такого роду протиправних дій, з метою їх реабілітації та мінімізації ризиків повторного потрапляння цих жінок у аналогічні ситуації. На наше переконання правоохоронні органи та інші суб'єкти публічної влади мають здійснювати посилену превентивну і профілактичну роботу у середовищі тих жінок, для яких ризики стати жертвою торгівлі людьми, в силу специфіки умов та (або) образу їх життя, я суттєво вищі, порівняно з іншими категоріями жінок.

Висновок

Отже, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що в Україні сьогодні дійсно закладені важливі і такі необхідні політико-правові та організаційно-управлінські основи протидії торгівлі людьми. Однак ці засади не позбавлені прогалин та інших недоліків, на усунення частини з яких й орієнтовані викладені нами у цій статті міркування та пропозиції. Звісно це не вирішує усіх проблемних аспектів законодавчого підґрунтя адміністративно-правової протидії торгівлі жінками, втім має, на нашу думку, суттєво підвищити його якість та дієвість.

Література

1. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року: розпорядження КМУ від 14.07.2021 р. № 800-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2021-%D1%80#Text>
2. Скрыбін О. М. Актуальні проблеми протидії торгівлі людьми в Україні та країнах співдружності незалежних держав: порівняльно-правовий аспект / Вчені записки таврійського національного університету імені В.І. Вернадського Серія: Юридичні науки, Том 31 (70). № 6, 2020, -с.99-104
3. Маньгора Т. В. Правове регулювання протидії торгівлі людьми / Інформація і право, № 2(41) (2022), - с. 154-

АНОТАЦІЯ

Обґрунтовано необхідність сформулювати стратегію протидії торгівлі жінками в Україні, в якій слід: визначити основні проблеми та недоліки, що наразі існують у цій сфері; сформулювати загальну мету та основні завдання, ключові принципи та пріоритетні напрямки державної політики у цій сфері; визначити першочергові кроки щодо вирішення зазначених проблем, а також ключові інструменти управління ризиками, пов'язаними із торгівлею людьми.

Доведена доцільність визначити особливості протидії торгівлі жінками в умовах воєнного часу, що є особливо актуальним в реаліях сьогодення, коли значна частина жіночого населення перебуває на окупованих територіях чи примусово вивезена до країни-агресора, а ще більша частина, рятуючись від жахів війни, була вимушена виїхати у західні країни.

Акцентовано увагу на тому, що на сьогоденні важливо на підзаконному рівні визначити основні засади взаємодії правоохоронних органів та відповідних соціальних служб, консультативних агенцій, а також сил оборони з питань протидії торгівлі жінками на окупованих і деокупованих територіях.

Аргументована необхідність чіткого визначення на законодавчому рівні компетенції органів місцевого самоврядування у питанні протидії торгівлі людьми, адже сьогодні у чинному законодавстві не конкретизовано ані роль органів муніципальної влади у системі протидії торгівлі жінками, ані обсяг їх повноважень у цій сфері, ані алгоритм дій щодо реалізації зазначеної протидії.

Запропоновано забезпечити жінкам, які постраждали від торгівлі людьми, право на безоплатну вторинну правову допомогу, незалежно від наявності українського громадянства у постраждалої та форми прояву торгівлі людьми (сексуальне рабство, трудове рабство тощо), жертвою якої стала жінка.

Ключові слова: адміністративне законодавство, вдосконалення, протидія, торгівля жінками.

SUMMARY

The need to formulate a strategy for combating trafficking in women in Ukraine is substantiated, which should: identify the main problems and shortcomings that currently exist in this area; to formulate the general goal and main tasks, key principles and priority directions of state policy in this area; identify priority steps to address these issues, as well as key risk management tools related to human trafficking.

The expediency of determining the features of combating trafficking in women in wartime conditions, which is especially relevant in today's realities, has been proven, when a significant part of the female population is in the occupied territories or forcibly deported to the aggressor country, and an even larger part, escaping from the horrors of war, was forced to leave for Western countries.

Attention is focused on the fact that today it is important to determine the basic principles of interaction between law enforcement agencies and relevant social services, consulting agencies, as well as the defense forces on countering trafficking in women in occupied and de-occupied territories at the sub-legal level.

The need for a clear definition of the competence of local self-government bodies in the matter of combating human trafficking at the legislative level is argued, because today the current legislation does not specify the role of municipal authorities in the system of combating trafficking in women, nor the scope of their powers in this area, nor the algorithm of actions for the implementation of the said counteraction.

It is proposed to provide women victims of human trafficking with the right to free secondary legal assistance, regardless of the victim's Ukrainian citizenship and the form of human trafficking (sexual slavery, labor slavery, etc.) of which the woman became a victim.

Key words: administrative legislation, improvement, counteraction, trafficking in women.

4. Павленко С. О. Тактика протидії торгівлі людьми органами Національної поліції України: вітчизняний та зарубіжний досвід / С. О. Павленко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Юридичні науки. 2018. № 5. С. 41-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2018_5_8